

ضرب

دہائی سے ضرب

اکرم : کسی عدد کو ۱۰ سے ضرب کرنے کا مطلب اس عدد کا دس گنا کرنا ہے۔ $۳ \times ۱۰ = ۳۰$ یعنی ۳ کا دس گنا۔ تین دہائی تیس،

$$۱۰ \times ۱۰ = ۱۰۰، ۶ \times ۱۰ = ۶۰، ۵ \times ۱۰ = ۵۰، ۴ \times ۱۰ = ۴۰ \text{ اسی طرح } ۳ \times ۱۰ = ۳۰$$

رؤجی : اسی طرح $۱۳ \times ۱۰ = ۱۳۰$ ، $۲۴ \times ۱۰ = ۲۴۰$ اور $۴۰ \times ۱۰ = ۴۰۰$ ہوں گے۔

آپا : کسی عدد کو ۱۰ سے ضرب کرنا یعنی اس عدد کے آگے ایک صفر لگانا۔

سلمیٰ : ۳×۲۰ کا مطلب $۲۰ + ۲۰ + ۲۰ = ۶۰$ ہوتا ہے۔

اکرم : ۳×۲۰ کا مطلب ۲ دہائی کا ۳ گنا = ۶ دہائی = ۶۰

آپا : ۳×۲۰ کی ضرب کرتے وقت ۲ اور ۳ کی ضرب کریں گے اور آگے صفر لگائیں گے۔ ضرب آئی ۶۰۔ اسی طرح

$$۱۲۰ = ۱۲ \text{ دہائی} = ۶ \times ۲ = ۲ \text{ دہائی} \times ۶ = ۲۰ \times ۶ = ۱۲۰ \rightarrow ۳۵۰ = ۳۵ \text{ دہائی} = ۷ \times ۵ = ۵۰ \times ۷ \rightarrow$$

$$۲۰۰ = ۲۰ \text{ دہائی} = ۵ \times ۴ = ۴ \text{ دہائی} \times ۵ = ۴۰ \times ۵ = ۲۰۰ \rightarrow ۲۴۰ = ۲۴ \text{ دہائی} = ۳ \times ۸۰ = ۸۰ \times ۳ \rightarrow$$

رؤجی : اگر دونوں عددوں کی اکائی کے مقام پر صفر ہوتب؟

آپا : ۲۰×۳۰ کی ضرب کرتے وقت دونوں میں ایک عدد کو دہائی کی صورت میں لکھیں گے۔

$$۲۰ \times ۳۰ \text{ یعنی دہائی } ۲ \times ۳۰$$

سلمیٰ : یہ تو ۶۰ دہائی ہو گئے یعنی ۶۰۰ ہو گئے۔

رؤجی : ۲۰×۳۰ کی ضرب ۶۰۰ ہو گئی نا؟

اکرم : دہائی ۲ $\times$ دہائی ۳ کا مطلب ۶ سیڑھ ہوا۔ ہے نا؟

آپا : صحیح ہے۔ یعنی ۲۰×۳۰ کی ضرب کرتے وقت پہلے ۳ اور ۲ کی ضرب کرو اور اس کے آگے دو صفر لگا دو۔

حل کر کے دیکھو : $۲۰ \times ۴۰ = ۸۰۰$ ہوتے ہیں، $۳۰ \times ۳۰ = ۹۰۰$ ہوتے ہیں۔

اگر دونوں عددوں میں اکائی کے مقام پر صفر ہوتب ان کی ضرب کرتے وقت

دہائی کے مقام کے ہندسوں کی ضرب کر کے اس کے آگے دو صفر لگا دو۔

♦ ضرب کرو۔

$$۷۰ \times ۱۰ = \boxed{} \quad \clubsuit$$

$$۳ \text{ دہائی} \times ۳ \text{ دہائی} = \boxed{} \quad \clubsuit$$

$$۴ \times ۵۰ = \boxed{} \quad \clubsuit$$

$$۲۰ \times ۲۰ = \boxed{} \quad \clubsuit$$

$$۴ \text{ دہائی} \times ۲ \text{ دہائی} = \boxed{} \quad \clubsuit$$

$$۶ \times ۲۰ = \boxed{} \quad \clubsuit$$

دو ہندسی عدد اور ایک ہندسی عدد کی ضرب : چوکونوں کا (جالی دار) طریقہ

روچی : کل میں نے ۳۴ روپے کی ایک کتاب کے حساب سے ۲ کتابیں خریدیں۔ بولو میں نے کتنے روپے دیے ہوں گے؟
سلمیٰ : اس کے لیے ۳۴×۲ یہ ضرب کرنی ہوگی۔

آپا : ایسی ضرب کرنے کے لیے میں تمہیں ایک گرتی ہوں۔ ۶ کا پہاڑا تیار کرنے کے لیے ہم نے ۶ کے دو آسان حصے ۴ اور ۲ کر کے پہاڑا بنایا تھا۔ اسی ترکیب کا استعمال کر کے ہم ضرب کریں گے۔ ۳۴ کے حصے $۳۰ + ۴$ کریں گے۔ اب ۳۰ مکمل دہائی عدد ہے۔ اس کی ضرب کرنا آسان ہے۔

روچی : پہلے ۳۰ یعنی ۳ دہائی کو ۲ سے ضرب کیا۔

۶ دہائی یعنی ۶۰ آیا۔

پھر کیا $۸ = ۲ \times ۴$ اکی ۴

اب ۶۰ اور ۸ کی جمع کی

$۶۸ = ۶۰ + ۸$ ۔ اس طرح $۳۴ \times ۲ = ۶۸$

$\times$	۳۰ (۳ دہائی)	۴ (۴ اکی)
۲	(۳۰×۲) ۶۰	(۴×۲) ۸

◆ ضرب کرو۔

۵۶×۳ ❖

$\times$	۵۰	۶
۳	۱۵۰	۱۸

۱۵۰	+	۱۸
۱۶۸		

$۵۶ \times ۳ = ۱۶۸$

۳۷×۴ ❖

$\times$	۳۰	۷
۴	۱۲۰	۲۸

۱۲۰	+	۲۸
۱۴۸		

$۳۷ \times ۴ = ۱۴۸$

◆ چوکونوں (جالی) کا استعمال کر کے ذیل کی ضرب کرو۔

۵۱×۶ ❖

$\times$	۵۰	۱
۶		

۴۲×۳ ❖

$\times$	۴۰	۲
۳		

۳۹×۸ ❖

$\times$	۳۰	۹
۸		

۷۳×۵ ❖

$\times$	۷۰	۳
۵		

دو ہندسی دو عددوں کی ضرب : چوکونوں کا (جالی دار/لیٹس) طریقہ

❖ چڑیا گھر جانے کے لیے ہر بچے سے بس کے لیے ۱۲ روپے لینے ہیں۔ کل ۲۵ بچے جانے والے ہوں تو کتنے پیسے اکٹھا ہوں گے؟

راشد : اس کے لیے ۲۵ کو ۱۲ سے ضرب کریں گے نا؟

آپا : ہم پہلے کی طرح سہولت کے مطابق حصے کر کے چوکونوں کے طریقے سے ضرب کریں گے۔
 $۲۵ = ۲۰ + ۵$ اور $۱۲ = ۱۰ + ۲$ جیسے حصے کریں گے۔

×	۲۰	۵
۱۰	۲۰۰	۵۰
۲	۴۰	۱۰

۲۰۰
+ ۵۰
+ ۴۰
+ ۱۰
۳۰۰

$۲۵ \times ۱۲ = ۳۰۰$ روپے اکٹھا ہوں گے۔

❖ ضرب کرو۔

❖ ۶۲×۱۳

×	۶۰	۲
۱۰		
۳		

$۶۲ \times ۱۳ =$

❖ ۴۳×۲۳

×	۴۰	۳
۲۰		
۳		

$۴۳ \times ۲۳ =$

❖ ۱۳×۲۷

×	۱۰	۳
۲۰		
۷		

$۱۳ \times ۲۷ =$

❖ ۳۲×۱۴

×	۳۰	۲
۱۰		
۲		

$۳۲ \times ۱۴ =$

❖ ضرب کرو۔

❖ ۲۹×۲۹

❖ ۷۱×۱۲

❖ ۵۶×۱۶

ضرب کھڑی ترتیب میں

آپا : ہم نے چوکونوں کا استعمال کر کے (جالی دار طریقے سے) ضرب کرنا سیکھا۔ ہم دیکھیں گے کہ اسے ہی مختلف طرح سے کیسے کیا جاسکتا ہے۔ ہمیں عمل سمجھ میں آ گیا ہے۔ اسے مختلف طریقے سے لکھیں گے۔

◆ ضرب کرو: 32×2

پہلے ہم اکائی کے ۲ کو ۲ سے ضرب کریں گے۔ دو چوکے آٹھ، اس لیے خط کے نیچے اکائی میں ۸ لکھیں گے۔
اب دہائی کے مقام کے ۳ کو ۲ سے ضرب کریں گے۔ دو تین چھ۔ اس چھ کو دہائی کے نیچے لکھیں گے۔ ضرب ہوئی ۶۸۔

دہائی	اکائی
۳	۲
×	۲
۶	۸

اکرم : واہ! یہ چٹکی بجاتے ہی ہو گیا۔

◆ ضرب کرو۔

دہائی	اکائی
۳	۱
×	۳

دہائی	اکائی
۲	۲
×	۲

دہائی	اکائی
۲	۲
×	۲

دہائی	اکائی
۲	۲
×	۲
۸	۴

حاصل والی ضرب

اکرم : 32×3 یہ ضرب کس طرح کریں گے؟

سلمیٰ : ضرب کو کھڑی ترتیب میں لکھیں گے۔

پہلے اکائی کے خانے کے ۶ کو ۳ سے ضرب کریں گے۔

تین چھ اٹھارہ

آپا : اٹھارہ میں کے ۱۰ اکائی کی ایک دہائی کریں گے۔

اسے دہائی کے خانے میں اوپر لکھیں گے۔ اکائی کے خانے میں

خط کے نیچے ۸ لکھیں گے۔ دہائی کے خانے کے ۳ کو ۲

سے ضرب کریں گے۔ تین دو تین چھ۔

اور نئے آئے ہوئے دہائی کو ملا کر ۷ دہائی ہوئے۔ اسے دہائی کے خانے

میں جواب کی جگہ پر لکھیں گے۔ ضرب آئی ۹۶۔

حاصل کا

د	ا
۱	
۲	۶
×	۳
۷	①۸

◆ ضرب کرو: ۱۸×۴

دہائی	اکائی
۳	
۱	۸
×	۴
۷	۲

پہلے ۸ اکائی کو ۴ سے ضرب کریں گے۔ چار اٹھ بنیں۔
اس میں سے ۳۰ اکائی کے ۳ دہائی ہوتے ہیں۔ اس ۳ کو دہائی کے خانے میں اوپر لکھیں گے۔ ۲ اکائی، اکائی کے خانے میں خط کے نیچے لکھیں گے۔ اب دہائی کے خانے کے ۱ کو ۴ سے ضرب کریں گے۔ چار ایکے چار اور اوپر لکھے ہوئے تین ملا کر ہوئے سات۔ یہ ۷ خط کے نیچے دہائی کے خانے میں لکھیں گے۔ ضرب آئی ۷۲۔

◆ ضرب کرو۔

دہائی	اکائی
۱	۵
×	۶

دہائی	اکائی
۲	۷
×	۳

دہائی	اکائی
۲	۴
×	۳

دہائی	اکائی
۱	۵
×	۵

آپا : ۷×۲۳ کی ضرب کرنی ہے۔ پہلے ۳ اکائی کو ۷ سے ضرب کریں گے۔ ۷ تیرے ۲۱۔ اس میں سے ۲۰ اکائی کے ۲ دہائی بنا کر دہائی کے خانے میں اوپر لکھیں گے۔ اکائی کے خانے میں ۱ بچا۔ اب دہائی کے خانے کے ۷ کو ۲ سے ضرب کریں گے۔ ۱۴ اور حاصل کے ۲ ملا کر ۱۶ دہائی ہوئے۔
سہلی : ۱۶ دہائی یعنی ۱ سیڑھ ۶ دہائی، اس لیے ضرب ہوئی ۱۶۱۔

	دہائی	اکائی
	۲	
	۲	۳
×		۷
	۱۶	۱

س	د	ا
۱	۶	۱

س	د	ا
	۹	۲
×		۸

س	د	ا
	۵	۴
×		۷

س	د	ا
	۴	۰
×		۸

س	د	ا
	۳	۶
×		۴

عبارتی مثالیں

❖ ایک کتاب کی قیمت ۸۵ روپے ہے تو ایسی ۵ کتابوں کی قیمت کتنی ہوگی؟

$$\begin{array}{r} ۸۵ \text{ روپے} \\ \times ۵ \text{ کتابیں} \\ \hline \end{array}$$

روپے

کل قیمت روپے

❖ ایک برنی میں ۳۴ چاکلیٹ کے حساب سے ۹ برنیوں میں کل کتنے چاکلیٹ ہوں گے؟

	۳	
	۳	۴
	×	۹
۳	۰	۶

۱ برنی میں چاکلیٹ
برنیاں
چاکلیٹ
کل چاکلیٹ ۳۰۶

❖ ۱ لٹر دودھ کی قیمت ۴۰ روپے ہے تو ۳ لٹر دودھ کی قیمت کتنی ہوگی؟

دودھ کی قیمت روپے

❖ ۱ میٹر کپڑے کی قیمت ۹۵ روپے ہے تو ۶ میٹر کپڑے کی قیمت کتنی ہوگی؟

کپڑے کی قیمت روپے

❖ ذیل کی مثالیں حل کرو۔

❖ ایک قطار میں ۲۵ لڑکے ہیں۔ اس حساب سے ۷ قطاروں میں لڑکوں کی تعداد کیا ہوگی؟

❖ ۵۳ روپے میں ایک تولیہ کے حساب سے ۶ تولیوں کی قیمت کتنی ہوگی؟

❖ ایک ڈبے میں ۷۲ سیب ہوں تو ایسے ۵ ڈبوں میں کتنے سیب ہوں گے؟

❖ ایک ڈبے میں ۴۰ لڈو ہیں تو ایسے ۹ ڈبوں میں کتنے لڈو ہوں گے؟

❖ ضرب کی مثالیں بنا کر حل کرو۔

معلومات: ۸ روپے میں ۱ بیاض، ۴۵ بیاضیں۔

مثال: ۸ روپے کی ۱ بیاض کے حساب سے ۴۵ بیاضوں

کی کل قیمت کتنی ہوگی؟ بیاضیں ۴۵

$$\begin{array}{r} \text{ایک بیاض کی قیمت} \\ \times ۸ \\ \hline \end{array}$$

روپے ۳۶۰

۴۵ بیاضوں کی کل قیمت ۳۶۰ روپے ہے۔

معلومات: ایک ڈبے میں ۲۸ انار، ۷ ڈبے۔

مثال: ایک ڈبے میں ۲۸ انار ہوں تو ۷ ڈبوں

میں کتنے انار ہوں گے؟

۷ ڈبوں میں کل انار

❖ ایک ڈبے میں ۱۰ لڈو، ۸ ڈبے۔

❖ ایک کتاب کے ۳۶ روپے، ۷ کتابیں۔

❖ ایک قطار میں ۱۵ درخت، ۹ قطاریں۔

❖ ۱۶ کھلونے، ہر ایک کی قیمت ۱۰ روپے۔

